

Boj za nezávislost zpěvem a tancem

Demonstrace, děti se zbraněmi v rukou, prolévání krve, uprchlické tábory a hlad. Gurkhové, obývající indický Darjeeling, se snaží zbavit nadvlády Západního Bengálska sympatičtější cestou. Vyvěšují plakáty, pořádají koncerty a občas pošlou vládě zdvořilý dopis. Jejich „boj za nezávislost“ už se taky vleče přes sto let.

Kontrasty, na které v Indii člověk naráží na každém kroku, mě asi nikdy nepřestanou fascinovat. Jedním z nich je způsob, jakým místní vnímají čas. Zatímco na rozvrácených silnicích je každá minuta drahá, a tak se troubící masa taxíků, zrezivělých autobusů, rikš a krav žene kupředu maximální možnou rychlostí a předjíždění do zatáčky nebo nájezd na kruhový objezd v protisměru je běžná praxe, když jde o hromadnou dopravu, hodiny zpoždění nehrají roli. Sluncem vytopený džíp čeká na cestující ze Siligury do Darjeelingu snad věčnost. Krčím se u otevřeného okénka, na jediném místě, kde je trochu stín, a trpělivě odmítám jednoho prodavače jablek za druhým. Auto se pomalu plní. Na zadní sedačky se skládá partička mladých kluků; pokřikují po sobě jazykem, kterému nerozumím. Vedle usedá mladý páreček, štěbetající v nepálštině. Darjeeling není jen město nejslavnějšího čaje na světě, ale hlavně oblíbená turistická destinace. Za relativním klidem a osvěžujícím horským vzduchem sem směřují davy majetných Kalkaťanů a boháčů z nejbližšího okolí. „Madam, jste tu prvně?“ vytrhne mě z apatie postarší chlapík, dobývající se do už tak přeplněného džípu. Na první pohled je jeden z těch typických Indů střední třídy; s roztěkanýma očima za zamlženými brýlemi, pomačkanou košilí a koženým kufříkem. „Darjeeling se vám bude líbit!“ slibuje, „bývalo to nejkrásnější místo na světě. Teď tu ale všechno upadá, protože nás bengálská vláda zanedbává.“

Lidé z hor

Jak Západní Bengálsko Darjeeling zanedbává mám poznat už o pár minut později, když z hlavního tahu odbočíme na cestu do hor. Na silnici výrazně ubývá asfaltu a přibývá děr. Zatímco džíp křižuje serpentiny, utopené ve vlhké mlze, a za okénkem, bombardovaným deštěm, se vlní čajovníkové plantáže, dozvídám se podrobný životopis onoho obrýleného pána. Ukáže se, že je doktor studovaný ve Spojených státech, intelektuál a zapálený příznivce Gorkhalandu. „Většina obyvatel darjeelingského distriktu jsou Gurkhové, kteří nemají s Bengálci nic společného,“ vysvětluje mi, „bojujeme za nezávislost na Západním Bengálsku, chceme vlastní stát v rámci Indie. Když nám vláda dá Gorkhaland, proměníme to tu v nebe na Zemi!“

Míjíme plantáž za plantáží a podél cest se stále hustěji objevují billboardy s jednoduchým heslem „Chceme Gorkhaland“. Když se upocený džíp, jehož řidič staví na cigaretu takřka u každého odpočívadla, konečně dostane do Darjeelingu, je už tma. Doktor Yonzone mi uprostřed chaotického vykládání zavazadel na smogem prosáklou ulici horečně třese rukou a na zítra mě zve k sobě domů na čaj. Dostávám narychlo načmáranou „vizitku“, na které krom adresy a telefonu nechybí velkým písmem vyvedený titul Ph.D. A pak se konečně ze začouzeného centra přesouvám na kopec Observatory Hill, do turistické enklávy města, v níž jsou sice nejdražší hotely, ale zato nejčistší vzduch. Místní náměstí také žije Gorkhalandem. Pódium, dunící pod nohama tanečnicků v tradičních krojích, zdobí cedule se známým sloganem „Chceme Gorkhaland“ a plac je přeplněný diváky z řad obyvatel města, indických turistů i zahraničních návštěvníků všech barev pleti. Hudební vystoupení střídá jakýsi řečník: „Jsme Šerpové, národ z hor! Nejsme jako lidé z nížin, nepatříme k nim!“ Pak se k mikrofonu

dostane jedna z indických popových hvězd a obecenstvo rázem ožije. Mladý zpěvák se svíjí před repro-bednami, snědými prsty brázdí struny elektrické kytary a celé náměstí křičí spolu s ním: „Rock on!“

Válečníci, kteří neválčí

Jak se v Darjeelingu brzy stmívá, zdá se, že pouliční zábava trvá dlouho do noci. Člověka to nabádá k myšlence, že celý distrikt nežije ničím jiným než nenásilným bojem za nezávislost. Sailesh Sarda z prestižního obchodu s místním slavným čajem Nathmulls, který funguje už od dob britské kolonizace, má na věc jiný názor. „Spíš než demonstrace je to kulturní akce,“ říká, „účelem je přitáhnout turisty.“ Podle Sardy probíhá hudební festival od 25. září do 25. října. Na otázku, zda tato data nějak souvisí s historií či kulturou Gurkhů, odpovídá jednoduše, že ne, že je to vrchol sezóny. A když se ptám, jestli se on sám cítí být Gurkhem, s úsměvem se zamyslí: „Žiji tady prakticky od narození, tak bych řekl, že asi ano. Ale jestli vznikne samostatný Gorkhaland je nám lidem od businessu více méně jedno. Pro nás by se nic nezměnilo. Dokud jezdí turisté a kupují čaj, je nám dobře. Někaké důsledky by to mělo jen pro politiky, lidi od vlády a na vysokých postech.“

Boj Gurkhů za vlastní stát je velmi umírněný. Intelektuálové šíří plakáty, tisknou knihy, promlouvají na seminářích, zasílají petice vládě a pořádají kulturní akce jako je ta v Darjeelingu, při kterých široké veřejnosti dokazují, že jejich historické a kulturní dědictví – nejen to hudební – nemá s Bengálskem co dělat. Ti radikálnější odmítají platit daně z účtů za elektřinu a telefon současné vládě, nebo na SPZ svých automobilů mění písmena WB (West Bengal – Západní Bengálsko) za GL (Gorkhaland). Naprostým vrcholem byly nepokoje vyvolané údajným zastřelením příznivkyně umírněné strany Gorkha Janmukti Morcha (GJMM), která vznikla roku 2007 a dala si za cíl dosáhnout samostatnosti státu do tří let. Smrt ženy měli mít na svědomí stoupenci Gorkha National Liberation Front, politické strany, jež byla založena už v roce 1980 a vrcholného vlivu dosáhla v letech 1985 až 1986. Narozdíl od GJMM její snahy o osamostatnění Gorkhalandu doprovázelo násilí. Po krveprolití následovala vzpoura, kterou se však politikům brzy podařilo potlačit. Situace se vrátila do starých kolejí a snaha o vytvoření státu Gurkhů dále probíhá bez násilných incidentů.

Přítom zamyslíme-li se nad původem tohoto národa a jeho pověstí ve světě, musíme umírněnost v boji o Gorkhaland vnímat jako příjemné překvapení. Lid Gurkha, pocházející z hor dnešního Nepálu a severní Indie, odvozuje své jméno od hinduistického svatého válečníka Guru Gorakhnatha, který žil v 8. století. Jeho disciplinovaný národ proslul vojenským uměním, používáním tradičního nože kukri a jistou krvelačností. Povídá se, že pro vojáka není nic horšího, než se dostat do obležení nepřátelských Gurkhů. Když se ocitnou v boji, tak prý po nocích soutěží o to, kdo přinese nejvíc hlav protivníkových obětí. Příslušníci tohoto národa byli od 19. století nasazováni do britské armády, aby v četných válkách po celém světě pomáhali utužovat moc Impéria. Tito veteráni na sebe upozornili v roce 2008, když před soudem v Londýně obhájili požadavek usadit se ve Velké Británii. Tehdy také svět obletělo rčení: „Když muž řekne, že se nebojí smrti, tak buď lže, nebo je Gurkha.“

„Královna hor“

Dr. G. S. Yonzon, Ph.D. bydlí v jednom z těch domků koloniální éry, které se tyčí na všech úbočích darjeelingských kopců. Když stoupám strmými uličkami a mímám stavby z pálených cihel, s dřevěnými okenními rámy, dveřmi s klepadly a titěrnými věžičkami na střechách, připadám si jako v Anglii. Britská minulost dýchá z každého zákoutí; jen zdi a chodníky jsou

o poznání špinavější, zahrady méně zelené a na volných prostranstvích se místo holubů shromažďují opice. Ne nadarmo je Darjeeling přezdíván za „královnu hor“. „Z mnoha pohledů je naše město jedním z nejlepších na světě,“ bez skrupulí prohlašuje Dr. Yonzone, „je to nádherné místo s množstvím cenných zdrojů.“ Ukáže se, že těmi zdroji nemyslí jen čaj, který tu díky Britům roste na každém nezastavěném kousku půdy a je za velké peníze prodáván do zahraničí. Jakožto botanik oceňuje cennou flóru himálajských kopců – vyskytuje se tu prý na třicet tisíc druhů rostlin, z nichž mnoho je velmi vzácných, a biologové stále objevují další. „Darjeeling má obrovský potenciál díky vodním zdrojům v horách, hospodářským plodinám a v neposlední řadě úchvatným výhledům, díky kterým sem jezdí turisti,“ rozplývá se Yonzone nad rodnou krajinou, ale pak se zachmuří: „jenže bengálská vláda na náš distrikt zapomíná, a tak Gorkhaland není to, co by mohl být. Však jste to viděla: rozpadající se domy, výmoly na silnicích, žebřáci... Chceme vlastní stát s vlastní vládou, vlastní ekonomikou, finančním systémem a policií.“ Zapálený intelektuál má – co se propagace myšlenky na nezávislost týče – velké plány. Do roka chce založit organizaci Darjeeling Society for Education, Research and Development, která by ve spolupráci se Spojenými státy shromažďovala vzdělance, prováděla výzkumy v severoindickém Himálaji a vzdělávala širokou veřejnost. Sdružení by prý mohlo sídlit přímo v doktorově domě, kde teď žije sám a který je podle něj na jednoho člověka stejně až příliš velký.

Yonzone není zdaleka jediný, kdo Gorkhaland aktivně podporuje. Dalším z intelektuálů bojujících za nezávislost Darjeelingu a okolí na Západním Bengálsku je Dr. S. B. Wangyal, který se v červenci 2008 rozohňoval na semináři v kurseongské Knihovně Gurkhů slovy: „Když se roku 1905 dělilo Bengálsko, naši bengálští bratři si stěžovali na to, že se jich nikdo na nic neptal, jejich názory nebyly vzaty v potaz a nedostali žádná varování. Tehdy se celá Indie bouřila proti štěpení. Nechte mě jim teď připomenout, že když byl Darjeeling připojen k Bengálsku, nikdo se nás na nic neptal, náš názor nebyl vzat v potaz a nedostali jsme žádná varování. Když se na věc díváme z tohoto pohledu, je zarážející, že sami Bengálci nevolají spolu s námi ‚Gorkhaland hunu parcha‘, vlastní stát pro Gurkhy! Vytvoření Gorkhalandu by nebylo dalším štěpením, ale střízlivým a čestným navrácením toho, co nikdy Bengálsku nepatřilo.“

Gurkhové versus Bengálci

Gurkhové mají pravdu v tom, že jejich národ nemá s Bengálci pranic společného. „Nesdílíme životní styl, kulturu ani mentalitu, ba co víc – nesdílíme stejné dějiny,“ říká Wangyal, „zadíváme-li se na éru před tím, než jsme byli násilně a prakticky jen kvůli jednodušší administrativě připojeni k Bengálsku, zjistíme, že náš národ není s Bengálci nijak historicky spjatý. Jak bychom mohli sdílet společnou budoucnost, když nesdílíme společnou minulost?! Jakkoli silná legislativa, laskavé přemlouvání ani hrubá síla, nemůže spojit dva národy s rozdílnými dějinami: Sovětský svaz byl příkladem, Jugoslávie byla příkladem a Gorkhaland bude dalším příkladem.“

Historie Darjeelingu mluví ve prospěch Gurkhů. Jejich národ žil ve zdejších horách dávno před vytvořením Sikkimu, dnes nezávislého indického státu, který leží v těsném sousedství Gorkhalandu, a – jak prokazují dobové záznamy – byl dost silný na to, aby vedl s okolními kmeny četné války. Na přelomu 18. a 19. století, když se o oblast začala zajímat Velká Británie, Gurkhové bojovali proti Sikkimu, který se tehdy spojil s kolonizátory. A konečně když si území podrobili Britové, Darjeeling byl vyhlášen za samostatný distrikt, na který se automaticky nevztahovaly žádné předpisy a regule vyhlášené v Bengálsku, netýkaly-li se právě této oblasti. Až později byl hornatý kraj nejlepšího čaje na světě pomalu ale jistě správe

tlačen k bengálským nížinám. Začalo to rafinovanými změnami v zákonech: Předpisy vydané bengálskou vládou nenabývaly platnosti v Darjeelingu, když se je zdejší guvernér rozhodl odmítnout. Mazaná úprava v legislativě v praxi znamenala spíš to, že se distrikt dostal pod bengálské právo, pokud se proti němu guvernér přímo nepostavil. Hřebíkem do rakve Gorkhalandu bylo nařízení Velké Británie z roku 1935, paradoxně v době stého výročí držení Darjeelingu Angličany. Distrikt byl požádán, aby zaslal svého představitele do Bengálského zákonodárského shromáždění. A tak se stal stát Gurkhů součástí Západního Bengálska.

„Nemáme společnou fyziologii, kuchyni, hudbu, divadlo, tance ani způsob oblékání. Mluvíme jiným jazykem, celá naše kultura je odlišná, dokonce hinduismus a buddhismus praktikovaný Bengálci a Gurkhy je jiný. Geograficky jsme lidé hor a kopců, zatímco Bengálsko leží v nížinách, a tak je také jeho klima, přinášející odlišné výhody i katastrofy, rozdílné. Příroda v obou regionech se liší, máme jinou faunu a flóru,“ vysvětluje Wangyal. Přitom Gurkhové si jsou vědomi svého minoritního postavení vůči Bengálcům a po celou dobu, co usilují o osamostatnění Gorkhalandu, přistupují ke svým spoluobčanům z nížin s úctou. „Nesnažíme se vysmívat našim bengálským protějškům,“ zdůrazňuje Wangyal v jednom ze svých projevů, „chceme, aby pochopili, v jak nesnadném postavení se naše menšina nachází a jak Gurkhové trpí pod vahou nezdolatelné majoritní společnosti. Cítíme bezradnost pod tmavým mrakem politického šovinismu a finančního nepotismu.“ Ghurkští intelektuálové se s nadějí obrací na vzdělance z Bengálska a lichotkami se je snaží nabádat k zamyšlení: „Je ohromující, že přestože jsou bengálští politici vysoce vzdělaní, kultivovaní a věrní víře v lidská práva, nestydí se udržovat Darjeeling pod svou nadvládou.“ Bengálci podobná slova slyšají už přes sto let, a přesto se vzniku Gorkhalandu brání. Přitom Kalkata, hlavní město Západního Bengálska, je proslulá jakožto centrum inteligence země. Kalkatáné si potrpí na svou pověst intelektuálů a dokonce si vymysleli rčení, že „co vymyslí Bengálsko dnes, bude zítra dělat celá Indie.“

Je to čtyřiasedmdesát let od doby, co vzniklo Bengálské zákonodárské shromáždění. Od vyhlášení samostatnosti Indie uplynulo dvaasedesát let. Avšak bylo to už v roce 1907, před sto dvěma lety, kdy zástupci Gorkhalandu poprvé vyslovili myšlenku na vlastní stát. Jejich petice skončila nezdarem a jediným jejím pozitivním výsledkem bylo to, že se jednotlivé kmény žijící v Darjeelingu a přilehlém okolí daly dohromady proti nadvládě Bengálska. Ani ony však vždy nedržely za jeden provaz. Roku 1947 se rozhořela debata „Gurkhové versus Nepálci“, která vyústila až po desetiletích dohodu, že lid ponese jméno Gurkha, zatímco jeho jazyk bude stále nazýván nepálštinou. Do poloviny osmdesátých let podali příznivci Gorkhalandu na třicet žádostí o samostatnost. Nejdříve je dostávali Britové, roku 1944 dokonce Mahátma Gándhí, pak bengálská vláda. Dnes se petice objevují i na internetu. O Gorkhalandu se neustále diskutuje a na současné politické scéně má mnoho příznivců nejen z řad místních obyvatel, ale i samotných Bengálců. Ti poukazují na to, že menší indické státy jsou vyvinutější a zpravidla lépe řízeny. Před volbami roku 2009 slibovala politická strana Bharatiya Janata Party, že pokud vyhraje, osamostatní Gorkhaland od Západního Bengálska jednou provždy. Její kandidáti však získali jediné křeslo z dvačtyřiceti. A tak je nejspíš osudem Gurkhů nadále bojovat o nezávislost – svým sympatickým způsobem: slovem, písmem, tancem a zpěvem. Snad ne na dalších sto let.

text a foto: Michaela „Mysha“ Košťálová (www.myshaweb.cz)